

IOAN SCURTU

Portrete **politice**

CUVÂNT-ÎNAINTE	3
Carol I	5
Note	29
Ferdinand I	33
Note	60
Regina Maria	63
Note	96
Ion I.C. Brătianu	99
Note	134
Alexandru Averescu	137
Note	168
Vintilă I.C. Brătianu	171
Note	191
Iuliu Maniu	193
Note	228
Octavian Goga	231
Note	249
Constantin Argetoianu	251
Note	269
Petru Groza	271
Note	292

Gheorghe NEGRU, *Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia*, 2000, 200 p.

Ion ȚURCANU, *Moldova antisovietică. Aspecte din lupta basarabenilor împotriva ocupației sovietice, 1944–1953*, 2000, 332 p.

Gheorghe NEGRU, *Politica etnolingvistică în R.S.S. Moldovenească*, 2001, 132 p.

Gheorghe COJOCARU, *1989 la Est de Prut*, 2001, 216 p.

Pavel PARASCA, *La obârșia Mitropoliei Țării Moldovei*, 2002, 104 p.

Lidia PĂDUREAC, *Relațiile româno-sovietice (1917–1934)*, 2003, 216 p.

Elena NEGRU, *Politica etnoculturală în R.A.S.S. Moldovenească*, 2003, 204 p.

Octavian ȚĂCU, *Problema Basarabiei și relațiile sovieto-române în perioada interbelică (1919–1939)*, 2004, 272 p.

Ion CHIRTOAGĂ, *Târguri și cetăți din sud-estul Moldovei (secolul al XIV-lea–începutul secolului al XIX-lea)*, 2004, 276 p.

Ludmila TIHONOV, *Politica statului sovietic față de cultele din R.S.S. Moldovenească*, 2004, 172 p.

Opagină din istoria Basarabiei. Sfatul Țării (1917–1918). Ediție îngrijită... de **Ion Negrei** și **Dinu Poștarencu**, 2004, 288 p.

Pavel MORARU, *Bucovina sub regimul Antonescu (1941–1944). I. Administrație. Economie. Societate*, 2004, 288 p.

Jean NOUZILLE, *Moldova. Istoria tragică a unei regiuni europene*, 2005, 372 p.

Vladimir BEȘLEAGĂ, *Cruci răsturnate de regim. Mănăstirea Răciula. 1959*, 2006, 328 p.

Anatol PETRENCU, *Basarabia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (1939–1945)*, 2006, 224 p.

Dinu POȘTARENCO, *Anexarea Basarabiei la Imperiul Rus*, 2006, 304 p.

în istoria modernă și contemporană a românilor. Cartea de față se adresează cititorului obișnuit, dar mai ales tinerilor, care doresc să cunoască ce au făcut înaintașii lor, cum au trăit, cum au acționat și la ce rezultate au ajuns în domeniul vieții politice.

Ne-am străduit să le oferim o lectură agreabilă, dar instructivă în același timp, portretele politice fiind prezentate ca într-o frescă, având luminile și umbrele ei. În fond, toate personajele evocate au fost personalități puternice, care au influențat, într-o măsură mai mare sau mai mică, istoria românilor. Iar noi suntem urmașii acestora, cu „cele bune și cu cele rele”.

Ioan Scurtu

Carol I*

S-a născut la 8/20 aprilie 1839, Sigmaringen (Prusia).
A decedat la 27 septembrie/10 octombrie 1914,
Sinaia (România).

Domnitor (1866–1881) și rege al României (1881–1914)

Absolvent al Școlii de Cadeți din Münster (1856) și al Școlii de Artilerie și Geniu din Berlin (1857), principele Carol s-a dedicat carierei militare. A ajuns, printr-un concurs de împrejurări, domnitor și primul rege al României.

În noaptea de 10/11 februarie 1866** a avut loc ceea ce N. Iorga numea „o murdară conspirație de politicieni”¹, în urma căreia Alexandru Ioan Cuza – „domnitorul Unirii” – a fost silit să abdice. Dincolo de maniera brutală în care au procedat conspiratorii, actul în sine urmărea îndeplinirea hotărârilor Adunărilor ad-hoc din 1857, care s-au pronunțat pentru Unirea Principatelor sub conducerea unui principe străin. De altfel, Alexandru Ioan Cuza își exprimase în septembrie și decembrie 1865 intenția de a părăsi tronul. Silit să ia drumul exilului, Alexandru Ioan Cuza a adresat țării urarea: „Să-i fie mai bine fără mine, decât cu mine”.

Prerogativele domnitorului au fost preluate de o locotenență domnească, alcătuită din Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu și Nicolae Haralambie; aceasta a convocat Parlamentul, care a luat act de abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, a numit un nou guvern condus de Ioan Ghica. Acesta l-a propus ca domn al României pe contele Filip de Flandra, fratele regelui Leopold al II-lea al Belgiei. Propunerea a fost acceptată cu aclamații, după care o delegație s-a deplasat în Belgia pentru a-i oferi lui Filip de Flandra tronul.

*Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi*, vol. I, *Carol I*, Editura Enciclopedică, București, 2004.

**În țările ortodoxe, între care și România, se folosea calendarul iulian, adică stilul vechi, în timp ce statele catolice utilizau calendarul gregorian, respectiv stilul nou. În situațiile în care se impunea o corelare, am indicat atât stilul nou, cât și stilul vechi.

Dacă acesta accepta oferta, principele Carol rămânea, pentru istoria României, o persoană cu totul necunoscută. Dar Filip de Flandra a comunicat, prin consulul belgian la București, că „nu poate primi chemarea așa de măgulitoare a poporului român”², astfel că a trebuit găsită o altă persoană. La sugestia lui Napoleon al III-lea, împăratul Franței, a fost propus principele Carol Anton de Hohenzollern, guvernatorul provinciei Renania, rudă apropiată cu regele Prusiei. La 19/31 martie, Ion C. Brătianu a avut o discuție, la Düsseldorf, cu principele, precum și cu cel de-al doilea fiu al său, Carol, în vârstă de 27 ani, locotenent în regimentul II de dragoni al gărzii prusiene. Despre această întâlnire, tânărul ofițer avea să noteze: „Prințul răspunse că nu se simțea destoinic pentru o astfel de misiune, deși curajul nu i-ar lipsi”³. Ion C. Brătianu a interpretat acest răspuns ca o acceptare, iar guvernul de la București a organizat un plebiscit în zilele de 2–8 aprilie 1866, prin care se cerea ca cetățenii să se pronunțe pentru alegerea principelui Carol-Ludovic de Hohenzollern ca domn al României sub numele de Carol I. În mai 1864, când Alexandru Ioan Cuza a organizat un plebiscit pentru a legaliza lovitura de stat menită să-i permită înfăptuirea unor reforme mai profunde, între care cea agrară, adversarii lui l-au contestat categoric, susținând că o asemenea consultare nu avea nici o valoare într-o țară în care majoritatea covârșitoare a cetățenilor nu știau să scrie și să citească. Acum, ajunși la putere, criticii de la 1864 deveniseră susținătorii plebiscitului, ca expresie a voinței naționale. Pentru a-și asigura succesul, guvernul a folosit aparatul de stat, a apelat la preoți și învățători să-și dea „concursul moral”. În asemenea condiții, rezultatul a fost pozitiv. În aceeași atmosferă au fost organizate alegeri parlamentare, noii deputați și senatori pronunțându-se și ei pentru principele străin.

La rândul său, principele Carol de Hohenzollern a avut în ziua de 7/19 aprilie o discuție cu Otto von Bismarck, cancelarul Prusiei, care l-a sfătuit „să ia hotărârea îndrăzneată de a pleca direct spre România”⁴. O opinie similară a exprimat și regele Wilhelm I, șeful Casei de Hohenzollern, conchizând: „Dumnezeu să te aibă în paza sa”⁵. Regele i-a acordat concediu din armată, pentru a nu fi obligat să participe la războiul care devenise iminent. În ziua de 29 aprilie/11 mai, Carol a plecat în Elveția, unde a obținut un pașaport fals, pe numele Karl Hettingen, cu specificația că urma să meargă la Odesa „pentru afaceri”, iar la 3/15 mai a pornit spre România cu trenul până la Baziaș (ultima stație a căilor ferate

austriece), iar de aici cu vaporul până la Turnu Severin, unde a ajuns la 8/20 mai. Ion C. Brătianu, care venea de la Paris, a urcat în același vapor, dar s-a prefăcut că nu-l cunoaște pe „negustorul” cu ochelari fumurii, care călătorea la clasa a II-a. Când au coborât, Ion C. Brătianu, scoțându-și pălăria, a salutat pe cel ce venea în calitate de domnitor al României.

După un popas la Craiova și unul la Golești, domnitorul a intrat în București în ziua de 10 mai. Aici a fost întâmpinat de primarul Dimitrie Brătianu, care i-a înmănat cheile orașului; cortegiul a oprit la o casă pe Podul Mogoșoaiei, unde se afla o gardă de onoare. „Ce este această casă?”, a întrebat Carol. Aflat în trăsura princiară, generalul Goleșcu i-a răspuns: „Acesta este Palatul”. Era o casă cu etaj, devenită palat domnesc. Mai mulți porci se scăldau într-o baltă urât mirositoare. În drumul de la Turnu Severin la București, Carol avea să constate „amestecul de bogăție și de sărăcie, de strălucire și de lipsuri ale poporului său”⁶.

În aceeași zi, principele Carol s-a deplasat în Dealul Mitropoliei, unde în fața Camerelor reunite a depus jurământul. Locotenentul domnesc Nicole Haralambie a citit formula constituțională: „Jur să fiu credincios legilor țării, a păzi religiunea României, precum și integritatea teritoriului ei, și a domni ca un domn constituțional”. Principele a rostit în limba română: „Jur”. Apoi, într-o scurtă alocuțiune în franceză, și-a declarat „devotamentul fără margini către noua mea patrie și cel mai neînvins respect către lege, pe care le-am cules din exemplul alor mei. Cetățean azi, mâine, de va fi nevoie, soldat, eu voi împărtăși cu dumneavoastră soarta cea bună și pe cea rea”⁷.

Peste trei zile, la 13 mai, Camera a votat lista civilă a domnitorului, în valoare de 100 000 de galbeni; de asemenea, i s-au pus la dispoziție palatele de pe Calea Mogoșoaia și din Cotroceni. Pentru a învăța limba poporului în fruntea căruia se afla, Carol și-a luat ca profesor pe August Treboniu Laurian.

Prin urcarea prințului Carol pe tronul României, marile puteri – Puterile Garante, cum erau numite – au fost puse în fața faptului împlinit. Acestea s-au întrunit în ziua de 23 mai pentru a lua în discuție situația creată. Austria, Turcia și Rusia s-au pronunțat pentru o intervenție militară, în timp ce Franța, Marea Britanie și Italia au considerat că o asemenea acțiune nu ar fi oportună. Declanșarea războiului austro-prusac la 4 iunie a făcut ca atenția diplomaților europeni să se îndrepte asupra

acestui conflict, ceea ce însemna, în fond, recunoașterea faptului împlinit al desemnării lui Carol I de Hohenzollern în calitate de domnitor al României.

La 29 iunie, Parlamentul a votat în unanimitate Constituția României, pe care Carol a depus a doua zi jurământul: „Jur a păzi Constituțiunea și legile poporului român, a menține drepturile lor naționale și integritatea teritoriului”. Potrivit Constituției⁸, domnitorul era implicat în toate ramurile puterii de stat: în Puterea Legislativă, prin dreptul de inițiativă parlamentară și promulgarea legilor; în cea Executivă, prin numirea și revocarea miniștrilor; în cea Judecătorească, prin faptul că avea drept de amnistie și de micșorare a pedepselor, numea în funcții publice, hotărârile se executau în numele său. Domnitorul era capul puterii armate, confera gradele militare, decorațiile, încheia cu alte state convenții de comerț, navigație și alte asemenea. În același timp, Constituția prevedea situațiile în care domnitorul nu putea interveni: în iertarea sau micșorarea pedepselor hotărâte de justiție în privința miniștrilor; nu putea suspenda cursul urmăririi sau al judecății; nu putea suspenda sau modifica legile ș.a. Art. 92 prevedea: „Persoana domnului este neviolabilă. Miniștrii lui sunt răpunzători. Nici un act al domnului nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act”. Constituția stabilea principiul monarhiei ereditare: „Puterile constituționale ale domnului sunt ereditare, în linie coborâtoare directă și legitimă a Măriei Sale principelui Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul de primogenitură și cu excluderea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor. Coborâtorii Măriei Sale vor fi crescuți în religia ortodoxă a Răsăritului”.

Constituția din 1866 avea la bază modelul belgian, fiind cea mai avansată lege fundamentală din Europa acelei perioade, dar nu era pe deplin adecvată realităților românești, fapt ce-l determină pe Eugen Lovinescu să aprecieze că ea „nu reprezintă adevărata expresie a evoluției noastre sociale”⁹.

După intense negocieri diplomatice, marile puteri l-au recunoscut pe principele Carol în calitate de domnitor al României. Ultimul moment, și cel mai semnificativ, s-a consumat în ziua de 12 octombrie 1866, când domnitorul Carol I a fost primit la Palatul Dolmabahce din Istanbul de sultanul Abdul-Aziz. Domnitorul avea să descrie scena: „Lângă sofa

pe care se așezase sultanul, s-a pregătit un scaun pentru prinț. Prințul Carol însă face uz de privilegiul său de prinț de sânge, dă scaunul la o parte, ceea ce produce o clipă de confuzie, și se așază lângă suzeranul său [...] În convorbire nu se atinge politica; se schimbă numai asigurări de prietenie. La sfârșit, sultanul întinde cu un gest cam încurcat tânărului prinț o hârtie, firmanul. Acesta, fără a-l desface, îl pune pe masă înaintea sa și cere voie să prezinte pe miniștrii săi rămași în camera de alături, și care, conform programului stabilit, trebuie să rămână acolo, dimpreună cu cealaltă suită, până avea să se arate sultanul. Fără a aștepta încuviințarea, prințul Carol deschide el însuși ușa și cheamă înăuntru pe cei doi miniștri. După ce îi prezintă, însărcinează pe ministrul său de Externe, prințul Știrbey, să ia dânsul «hârtia»”¹⁰.

Primii ani de domnie a lui Carol I au fost extrem de agitați. Societatea românească era în plin proces de modernizare, partidele politice nu se constituiseră încă, opțiunile elitei erau extrem de fluctuante. Pe de altă parte, presa era complet liberă, iar excesul de libertate ducea, adeseori, la calomnie și șantaj. De la început, Carol a fost primit cu ostilitate de o mare parte a presei, în frunte cu ziarul *Adevărul*, care nu pierdea nici o ocazie pentru a-l ataca pe domnitor, începând cu pronunția cuvintelor în limba română și până la a-l considera un „spion prusac”, cocoțat pe tronul României. Pentru români, inclusiv pentru oamenii politici de rang înalt, timpul nu avea o valoare deosebită, fapt cu care Carol, de o „punctualitate prusacă”, nu se putea împăca. Guvernul era convocat la o anumită oră, dar miniștrii veneau pe rând, întârziind și câte două-trei ore. Pentru a pune capăt unei asemenea practici, domnitorul a decis să închidă poarta Palatului cu cinci minute înainte de ora fixată pentru întâlnire; abia atunci miniștrii au înțeles că trebuie să respecte timpul stabilit. De asemenea, Carol obișnuia ca de Crăciun, alături de alte daruri, să ofere românilor și câte un ceas. În același spirit, acorda miniștrilor audiențe scurte, de câteva minute, primindu-i în picioare, astfel încât nici ei nu se puteau așeza, și întinzându-le degetul (de regulă, unul singur) cu câteva secunde înainte de expirarea timpului planificat, în semn că discuția s-a încheiat.

Aflând că la români bârfa era un adevărat „sport național”, Carol a evitat orice gest care ar fi provocat comentarii răutăcioase. Pentru a fi în contact cu „lumea bună”, obișnuia să organizeze baluri la Palat, la care erau invitate sute de persoane.

În momentul izbucnirii Războiului Franco-Prusian (7/19 iulie 1870), domnitorul Carol nu a ezitat să-și exprime simpatia față de țara sa de origine, în timp ce opinia publică din România era în covârșitoare majoritate de partea Franței. În acest context, liberalii radicali au pus la cale înlăturarea lui Carol și proclamarea republicii. Cel care a acționat energic în acest scop a fost Alexandru Candiano-Popescu, care în noaptea de 7/8 august a ocupat, împreună cu grupul lui de susținători, Prefectura și Telegraful, anunțând „detronarea principelui Carol de către popor”¹¹. Dar „Republica de la Ploiești” nu a durat decât o zi, deoarece în noaptea de 8/9 august a intervenit armata, arestând pe complotiști, inclusiv pe Candiano-Popescu.

La vremea respectivă acțiunea de la Ploiești a îngrijorat profund oficialitățile. În *Proclamația Consiliului de Miniștri către cetățenii români* se aprecia că o „tentativă atât de nebună, cât și de criminală a fost încercată la Ploiești”, dar a fost înăbușită, iar „criminalii vor da seama justiției de faptele lor”. Cetățenii erau îndemnați să se strângă „împrejurul tronului, care în acest moment, mai mult ca oricând, este simbolul liniștii, prosperității, existenței chiar a statului”.

Cu toate eforturile sale, Carol I nu putea domina situația din România. De la venirea în țară până în august 1870, la conducerea țării s-au perindat opt guverne, ceea ce înseamnă câte două în fiecare an. Nici un Parlament ales nu și-a încheiat mandatul, fiind dizolvat după câteva luni de existență. În aceste condiții, bugetul nu era aprobat la timp, astfel că statul trăia într-o permanentă criză financiară. Încercările domnitorului de a-și impune voința se loveau de apelul la Constituție, care-i îngrădea intervențiile directe și personale, urmat de acuzațiile că ar urmări instaurarea unui regim autoritar în România.

În toate acțiunile lui politice, domnitorul Carol I se consulta cu tatăl său, principele Carol-Anton de Hohenzollern, căruia îi scria aproape zilnic, informându-l despre situația din țară și cerându-i sfatul. La 29 septembrie/11 octombrie 1870, Carol-Anton îi scria că ar trebui să se adreseze marilor puteri pentru a le cere revizuirea Constituției României; „dacă nu se poate obține, atunci abdicarea și retragerea”¹².

Achitarea conspiratorilor de la Ploiești, la 17 octombrie 1870, a fost picătura care a umplut paharul. La 27 noiembrie, el a trimis scrisori cu conținut identic împăratului Austriei, țarului Rusiei, reginei Marii Britanii, regelui Prusiei și regelui Italiei, prin care își exprima „teama de a nu mai

putea stăpâni patima partidelor politice ce domnesc în România” și propunea ca „soarta țării să fie regulată de Congresul păcii în perspectivă”¹³. Concomitent, Carol I a pregătit un memoriu care conținea modificările ce trebuiau aduse Constituției, pentru lărgirea puterilor domnitorului. Răspunsurile primite nu au fost încurajatoare pentru Carol. El era sfătuit să rezolve problemele cu oamenii politici din țară. Dar Carol nu era dispus să cedeze, astfel că la 10 decembrie a adresat unui „prieten” numit Auerbach o scrisoare care a fost publicată în gazeta *Augsburger Allgemeine Zeitung* la 15/27 ianuarie 1871. Domnitorul aprecia că nu a putut aduce „decât prea puține servicii acestei frumoase țări”, vina aparținând celor „care s-au erijat ei înșiși în diriguitorii acestei țări”. Aceștia au transplatat în România ideile occidentale, au adoptat „o Constituție atât de liberală, încât nici un popor din Europa nu are una la fel”. După aceste aprecieri, Carol își exprima voința de a se întoarce „în scumpa mea patrie al cărei puternic magnet n-a încetat nici o clipă să mă atragă”¹⁴.

Reprodusă de presa din România, scrisoarea a provocat un adevărat șoc în rândul clasei politice. El a venit după un altul, nu mai puțin puternic: capitularea Franței și luarea lui Napoleon al III-lea ca prizonier de către armata prusacă. La 6/18 ianuarie 1871, regele Prusiei Wilhelm I s-a încoronat, în Sala Oglinzilor din Versailles, ca împărat al Germaniei. Domnitorul Carol I a găsit de cuviință să trimită o scrisoare de felicitare noului împărat. La rândul ei, comunitatea germană din București a organizat în seara zilei de 10 martie o festivitate în Sala Slătineanu (ulterior Capșa) pentru a sărbători victoria asupra Franței și a-l omagia pe împăratul Wilhelm I. Reacția populației a fost foarte violentă. Participanții la manifestare au fost atacați cu pietre. Apoi mulțimea s-a îndreptat spre Palat, scandând lozinci împotriva lui Carol.

În fața acestei situații, Carol I a cerut convocarea Locotenenței Domnești pentru a-i preda puterea, el fiind hotărât să abdice. A fost momentul psihologic care a trezit la realitate elita politică. Aceasta a realizat că nu se putea dispensa de Carol, deoarece nu dispunea de nici o soluție alternativă, astfel că exista riscul ca România să intre în haos. De aceea, atât locotenenții domnești, cât și guvernul l-au implorat să nu abdice. Carol a răspuns că „vrea să mai chibzuiască o dată și că ar consimți poate să-și schimbe părerea în cazul când interlocutorii săi ar fi în stare să prezinte un minister [guvern] capabil”. El l-a însărcinat pe Lascăr Catargiu cu

formarea noului guvern, iar acesta a reușit să-și alcătuiască echipa, depunând jurământul în dimineața zilei de 12 martie. La 23 martie, Carol I îl informa pe împăratul Wilhelm I despre evoluția evenimentelor din România: „A trebuit să împing lucrurile la extrem, pentru a scutura apatia elementelor bune. De aceea, am chemat Locotenența Domnească din mâinile căreia am primit în 1866 frâiele guvernului, pentru a i le preda. Îngrozite de această primejdie amenințătoare, toate fracțiunile conservatoare s-au unit și au alcătuit noul ministru. Astăzi e o chestiune de onoare pentru mine să susțin din răspunderi pe bărbații care s-au hotărât să ferească țara de complicațiuni serioase”¹⁵.

După cinci ani de agitații politice, în care persoana domnitorului era adesea pusă sub semnul întrebării, clasa politică românească a ajuns la concluzia că monarhia constituțională era cea mai bună formă de guvernământ pentru România, iar domnitorul Carol I trebuie respectat. Ion C. Brătianu declara la 24 martie 1871: „Capul statului este o individualitate, are o cugetare proprie, are păreri sale, are voința sa”, de care trebuia să se țină seama. Dacă „rezultatele sunt rele, miniștrii singuri răspund, nimic nu trebuie să urce mai sus”¹⁶. La rândul său, Carol I afirma: „Este timpul domnilor, după atâtea infructuoase încercări, să răspundem odată la dorința cea mai imperioasă a țării, care este stabilitatea; pe un tărâm fără consistență și totdeauna agitat nu se poate ridica ceva durabil”¹⁷.

În anii care au urmat, Carol I nu avea să mai ridice problema modificării Constituției, dar a acționat pentru influențarea miniștrilor și a guvernului în ansamblul său, astfel că intervențiile sale erau acoperite din punct de vedere legal. Domnitorul a ajuns la concluzia că avea menirea istorică de a ridica la un grad de civilizație superioară poporul român, căreia i-a dedicat întregul său efort.

Atacurile împotriva monarhiei și a lui Carol I au continuat, mai ales în presă, dar și oamenii politici, atunci când se aflau în opoziție, utilizau „șahul la domnitor” pentru a accede la putere. Dar, din 1871, existența instituției monarhice nu mai era pusă sub semnul întrebării. Pentru a-și fortifica pozițiile și a duce cu succes lupta împotriva guvernului conservator, liberalii și-au creat Partidul Național Liberal (5 iunie 1875), sub conducerea lui Ion C. Brătianu, care a ajuns la putere la 24 iulie 1876.

O preocupare de bază a lui Carol I a fost obținerea independenței de stat a României. Încă în 1871–1873, el a făcut tatonări pe lângă împărații

Germaniei, Austro-Ungariei și Rusiei pentru un sprijin în relația sa cu Poarta Otomană. În 1875 a izbucnit criza balcanică, iar marile puteri se pregăteau să intervină. La 29 septembrie 1876, Ion C. Brătianu a avut la Livadia, în Crimeea, o discuție cu țarul Aleksandru al II-lea și ministrul de Externe Gorceakov privind eventuala trecere a trupelor rusești prin România pentru a interveni în sudul Dunării, prim-ministrul român stăruind pentru încheierea unei convenții între cele două state. Acest document a fost semnat în ziua de 4 aprilie la București și prevedea acceptul României ca trupele rusești să tranziteze teritoriul său, în timp ce Rusia se obliga să mențină și să respecte drepturile politice ale statului român, precum și „a apăra integritatea actuală a României”¹⁸.

La 11 aprilie trupele rusești au trecut Prutul, act ce marca începutul războiului. La 14 aprilie, Carol I declara în Parlament că „Războiul a izbucnit”, iar guvernul trebuia să ia măsurile necesare pentru a face față greutăților situației create. În ziua de 9 mai, răspunzând unei interpelări, ministrul de Externe Mihail Kogălniceanu a declarat că „suntem o națiune liberă și independentă”, iar Camera și Senatul au adoptat o rezoluție cu conținut identic, prin care se proclama „independența absolută a României”. A doua zi, 10 mai, când se împlineau 11 ani de la urcarea lui Carol I pe tron, oficialitățile s-au prezentat la Palat pentru a-i adresa felicitări; cu acest prilej, domnitorul și-a exprimat satisfacția că „România a reintrat în vechea sa independență, ca națiune liberă, ca stat de sine stătător”¹⁹. La 15 iunie, în mesajul de închidere a lucrărilor Senatului, Carol I ținea să sublinieze: „D-voastră, în ziua de 9 mai, ați proclamat independența completă a României [...] Vă exprim în numele țării recunoștința mea”²⁰.

Domnitorul era hotărât ca independența proclamată să fie consfințită pe câmpul de luptă. În ordinul de zi către armată din 10/22 mai Carol I aprecia: „În momentele grave prin care trece țara noastră, România întreagă are ochii ațintiți asupra noastră, ea pune în voi toate speranțele. În ora luptei aveți înaintea voastră faptele bătrânilor ostași români; aduceți-vă aminte că sunteți urmașii eroilor de la Racova și de la Călugăreni. Drapelul sub care luptați este în mijlocul vostru imaginea Patriei. Urmați-l dar vitejește, și când odată laurii păcii vor reînverzi pe munții și câmpiile României, patria cu recunoștință va scrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul independenței române”²¹. Animat de asemenea gânduri, în ziua de 26 mai Carol I a avut o întrevedere la Ploiești cu țarul Aleksandru